

LÄRARHANDLEDNING

Introduktion till dig som är lärare

Hej och välkommen till Teater Martin Mutters föreställning *Vad noshörningen såg på andra sidan stängslet!* Pjäsen är riktad till barn i årskurs 4 – 7 och hanterar teman som civilkurage, moraliska dilemman och världshistoria.

Lärohandledningen är anpassad efter läroplanen (Lgr 11) för grundskolan och berör flera ämnen.

Några ämnesspecifika mål finns nedan:

Historia - Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmågan att ställa frågor till och värdera källor som ligger till grund för historiska kunskaper. Arbetet med källor ska även ge eleverna förutsättningar att leva sig in i det förflutna. Undervisningen ska vidare bidra till att eleverna utvecklar förståelse för hur historia används i samhället och i vardagslivet. Därigenom ska eleverna få olika perspektiv på hur bruket av historiska berättelser och referenser kan påverka människors identiteter, värderingar och föreställningar.

Eleverna ska ges förutsättningar att utveckla förmåga att reflektera över hur historia kan brukas i olika sammanhang och för olika syften.

Religionskunskap - Samtala om och reflektera över vardagliga moraliska frågor utifrån elevernas egna argument och olika religiösa tolkningar. Sådana frågor kan till exempel handla om ansvar, utanförskap, kränkningar, jämställdhet och sexualitet.

Övergripande mål - Varje elev ska, efter genomgången grundskola, kunna använda och ta del av många olika uttrycksformer såsom språk, bild, musik, drama och dans samt har utvecklat kännedom om samhällets kulturutbud.

Innehåll

- Introduktion och koppling till grundskolans läroplan
- Om pjäsen
- Inför besöket
- Efter besöket
- Övningar
- Djurmasker
- Tipslista på hur du kan bli en civilkuragesuperhjärte!
- Mer tips inom litteratur, film och annat
- Om produktionen
- Kontakt

Vågar du se på andra sidan stängslet?

Vad noshörningen såg på andra sidan stängslet av Jens Raschke

En varm och underhållande fabel om civilkurage.

Noshörningen är försvunnen och det är åter lugn och ro på Buchenwalds zoo. Men en dag anländer en nyfiken björnunge. Pappa Babian, Murmelflickan och de andra djurens tillvaro ruskas om av björnens frågor: Varför surrar stängslet? Vad är det för randiga varelser på andra sidan? Måste de elda i skorstenen fast det är sommar och vad var det egentligen noshörningen såg?

I denna varma och underhållande pjäs ställs publiken inför moraliska frågor om medlöperi och mod, om att stå upp mot orättvisor eller titta bort. Pjäsen får oss att reflektera över vår historia, hjälper oss att förstå vår omvärld och vikten av att våga ställa kritiska frågor.

Jens Raschkes prisbelönta pjäs utspelar sig på ett zoo i anslutning till Nazisternas koncentrationsläger Buchenwald, men främst handlar den om empati och civilkurage. Trots den mörka historiska bakgrunden väver författaren in både humor och poesi i en berättelse som passar den som är 10 år eller äldre. Det krävs inga historiska förkunskaper.

Vad noshörningen såg på andra sidan stängslet erhöll tyska barnteaterpriset 2014. Den har spelats otaliga gånger i Tyskland, England, Frankrike och Norge, där den hyllats av såväl barn som vuxna. I mars 2025 har den Sverigepremiär med Teater Martin Mutter – 80 år efter befrielsen av Auschwitz.

Inför besöket

Ni kan gärna diskutera de teman som finns i pjäsen innan ni kommer på föreställningen.

Civilkurage, vad är det och är det något för mig?

Civilkurage är ett stort ord som lätt kan kännas svårt att förstå. Så vad är civilkurage?

”Mod att stå för sin mening även när det innebär en personlig risk”.

Civilkurage enligt Nationalencyklopedin

”Att agera för att förändra en situation där en starkare part orättvist använder sin makt på en svagare part”.

Definition av civilkurage enligt ungdomsorganisationen Vardagens civilkurage

Exempel på civilkurage kan vara personer som vägrar att följa orättvisa lagar och riskerar straff, aktivister som protesterar mot korrupcion eller orättvisor, vittnen som vågar vittna mot kriminella, eller personer som agerar för att skydda eller hjälpa andra i fara.

Civilkurage är en viktig egenskap för att främja förändring och skapa ett mer rättvist och inkluderande samhälle. Genom att vara modig och handla utifrån sina övertygelser kan individer göra verklig skillnad och inspirera andra att också agera för det som är rätt.

Efter besöket

Många funderingar och frågor kan bubbla upp efter ett teaterbesök. Några enkla reflektionsfrågor kan vara:

1. Vilken var din favoritdel av föreställningen? Varför?
2. Lärde du dig något nytt?
3. Vem var den mest minnesvärda karaktären i pjäsen?
4. Om du kunde ändra en sak i pjäsen, vad skulle det vara?
5. Vad tyckte du om kostymerna och sminket?
6. Vad tyckte du om scenografin? (scenografi betyder konsten att bygga upp en scenmiljö. Scenografi kallas också den dekor och rekvisita som används i en produktion).

Tänk er ett svartvittfotozoo

Det är svårt att tro att ett zoo och ett koncentrationsläger låg i anslutning till varandra, men så var det. Nedan finns bilder av Buchenwalds zoo, den första föreställer entréskylten och den andra visar två björnar som leker i en inhägnad på zoot. Tror du bilderna kan ha påverkat produktionen och hur den utvecklades? Vad tänker du om att ett zoo byggdes precis i anslutning till koncentrationslägret? Tror du att djuren och fångarna på lägret kunde relatera till varandra såsom i pjäsen?

Övningar

Här kommer övningar för att kunna jobba vidare med teman från pjäsen. De riktar sig direkt till eleverna.

Övning 1 - Att inte titta bort

Visst kan det vara svårt och jobbigt att titta på någonting hemskt eller obehagligt. Flera fruktansvärda händelser sker i *Vad noshörningen såg på andra sidan stängslet*. Är det något du kommer ihåg som du vill diskutera med dina klasskamrater eller lärare?

Civilkurage handlar mycket om att kunna sätta sig in i en annans situation, om medkänsla. Nedan ser man en bild av en ung flicka, Czesława Kwoka. Czesława var bara 14 år gammal när hon blev skickad till och sedan dödad i Auschwitz koncentrationsläger under andra världskriget. Hon var kanske ungefär i samma ålder som du är nu?

Bilden är noggrant färglagd av den brasilianska digitalkonstnären Marina Amaral. Hon har berättat att hon färglade Czesławas fotografi för att förändra vårt sätt att se på förintelsens offer. ”Det är mycket lättare att relatera till människor när vi ser dem i färg. Förintelsens offer hade drömmar, familj, vänner och de fick allt taget ifrån dem”, säger Marina.

- Upplever du någon skillnad när du tittar på bilderna i svart-vitt jämfört med de i färg?
- Vad säger flickans ögon dig?
- Vad tycker du om hennes kläder och allmänna tillstånd?
- Är hon ensam i världen?
- Hur tror du hennes liv såg ut innan kriget bröt ut?

Övning 2 - Åskådaren spelar roll

Vi är alla åskådare ibland. Det kan handla om en grälände familj i lägenheten bredvid, eller en klasskamrat som blir mobbad på skolgården. En åskådare i detta sammanhang sitter inte i publiken på en konsert eller fotbollsmatch. Det handlar om situationer där vi möter människor som på olika sätt behöver hjälp. Men när ska man ingripa? Och hur? Och varför?

Diskutera följande bilder i smågrupper och sedan med hela klassen. Tänk gärna på följande:

- Vad tittar alla människor på?
- Vad kan det beror på att vi människor ibland bara tittar på när något allvarligt händer?
- Vad tycker ni om detta beteende? Försök lyfta fram båda positiva och negativa saker.

Har du själv stannat upp någon gång på detta sätt? Vad var det du såg? Varför stannade du? Vad tänkte du?

Hur skulle du uppleva det om du själv råkat ut för någonting och en massa människor tittade på utan att göra något? Du kanske har varit med om detta i verkligheten? Kan du berätta om hur det kändes?

Var medveten om åskådareffekten: Den innebär att ju större antal åskådare, desto mindre är sannolikheten att någon kommer att hjälpa. Däremot brukar civilkurage smitta, så om du vågar säga ifrån eller agera är det stor chans att andra hakar på.

Visste du att man kan träna på att ha civilkurage? Välj gärna en utmaning från listan och blir lika modig som björnen!

1. Kom överens med klasskompisar att praktisera nolltolerans mot elakheter mot varandra under en hel dag. Analysera därefter vad som hände. Vad såg ni?
2. Våga säga ifrån när du hör någon använda uttryck som du tycker är rasistiska, sexistiska eller homofoba.
3. Ta en timme för att lära dig om de mänskliga rättigheterna. Kunskap är makt.
4. Lär dig mer om situationer i krigsdrabbade länder och sprid kunskapen till människor i din närhet.
5. Inför din nästa födelsedag, önska dig pengar till något välgörande ändamål som en av dina presenter.
6. Har du en ny elev i din klass? Hjälp den att komma in i vardagen på skolan, inte bara första dagen.
7. Var källkritisk till sånt som publiceras i sociala medier. Gör efterforskningar.
8. Ta dig tid att lära dig om en person du tycker har agerat med civilkurage. Ta med dig något av det du lärt dig i i vardagen och sprid din kunskap till andra.
9. Hjälp till nästa gång du ser att någon far illa på stan. Är du osäker? Gå fram och fråga om personen behöver hjälp.
10. Skapa en trygg stämning på offentliga platser genom att säga hej till personer du inte känner.
11. Skriv ett tacksamhetsbrev eller SMS till någon som haft en positiv inverkan på ditt liv. Glöm inte bort att skicka det.
12. Dela paraply med någon som glömt sitt.
13. Ta ansvar för stämningen i klassrummet eller andra sammanhang du befinner dig i. Våga bryta en obehaglig stämning även om det inte är du som är utsatt.
14. Bjud in någon du tror känner sig utanför eller är ensam till att leka/spela/äta lunch/umgås med dig.
15. Ge bort en sak varje dag, t.ex. en kram, en komplimang eller din tid.
16. Fråga personer i din omgivning hur de mår idag, och lyssna aktivt på svaret.
17. Pay it forward. Nästa gång någon gör dig en tjänst, tacka inte bara utan gör något bra för någon annan.
18. Bjud på dina misstag. Berätta för någon om ett misstag och vad du lärde dig av det.
19. Se varje människa som den vän du ännu inte känner.
20. Le åt en främling.
21. Våga följa din inre kompass, gå din egen väg i livet.
22. Hitta andra som vill ändra på samma saker som du, jobbar tillsammans och förbättra världen på just ditt sätt.
23. Gör något du tror på istället för något som förväntas av dig.
24. Ge bort en dag till något bra, arbeta hos en organisation, person eller förening som gör något du tror på.
25. Prata om inspirerande människor som inte längre finns med oss. När vi nämns lever vårt minne vidare.
26. Läs på om HBTQIA+. Sprid kunskapen vidare.
27. Ta kontakt med ett äldreboende i din närhet och erbjud din tid. Du kommer få mycket kunskap tillbaka.
28. Sprid denna lista och uppmanar dina vänner att göra minst 5 saker från den!
29. Ett skratt förlänger livet. Få någon i din närhet att skratta.
30. Bli en samhällförändrare, engagera dig och gör skillnad.

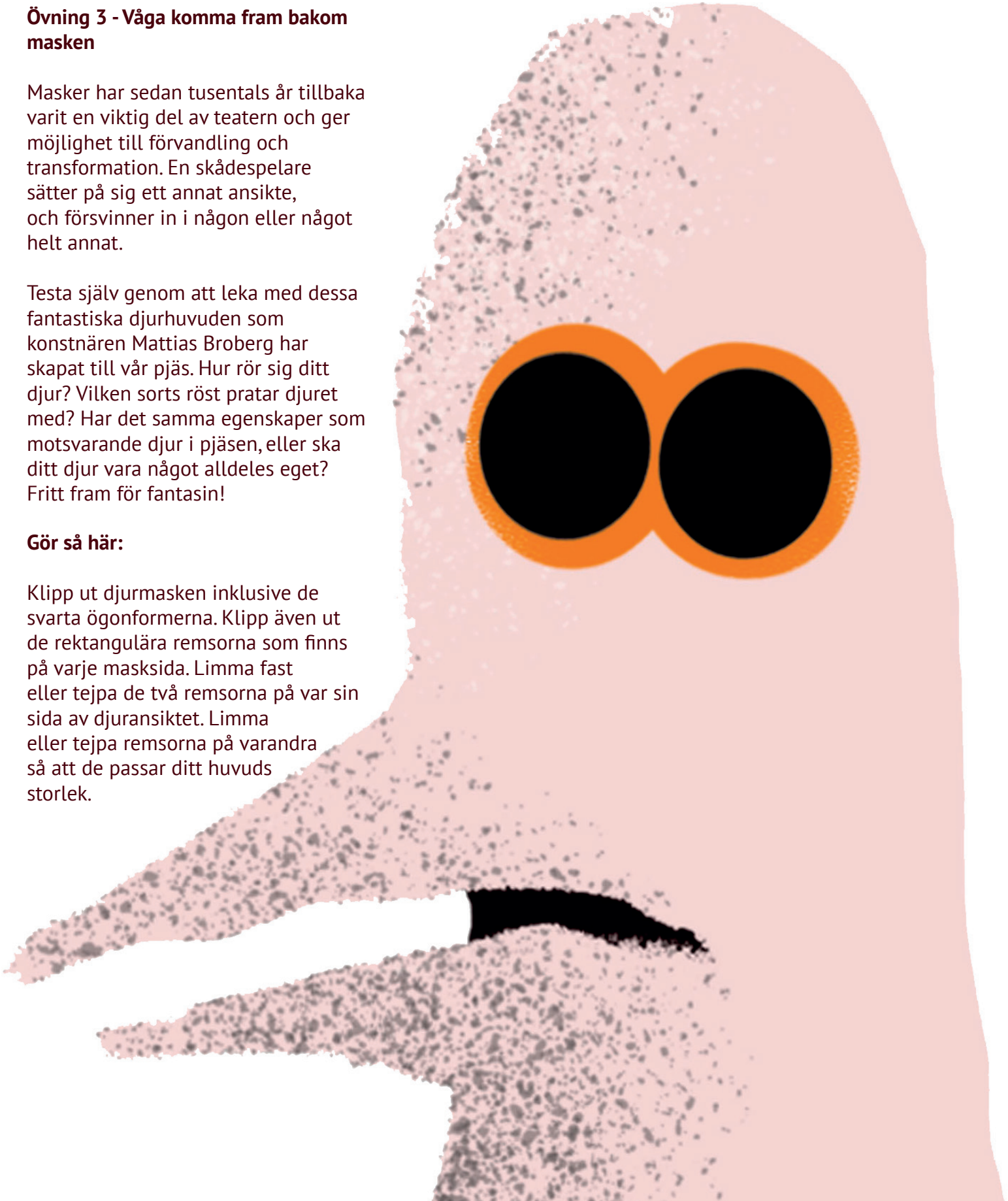
Övning 3 - Våga komma fram bakom masken

Masker har sedan tusentals år tillbaka varit en viktig del av teatern och ger möjlighet till förvandling och transformation. En skådespelare sätter på sig ett annat ansikte, och försvinner in i någon eller något helt annat.

Testa själv genom att leka med dessa fantastiska djurhuvuden som konstnären Mattias Broberg har skapat till vår pjäs. Hur rör sig ditt djur? Vilken sorts röst pratar djuret med? Har det samma egenskaper som motsvarande djur i pjäsen, eller ska ditt djur vara något alldeles eget? Fritt fram för fantasin!

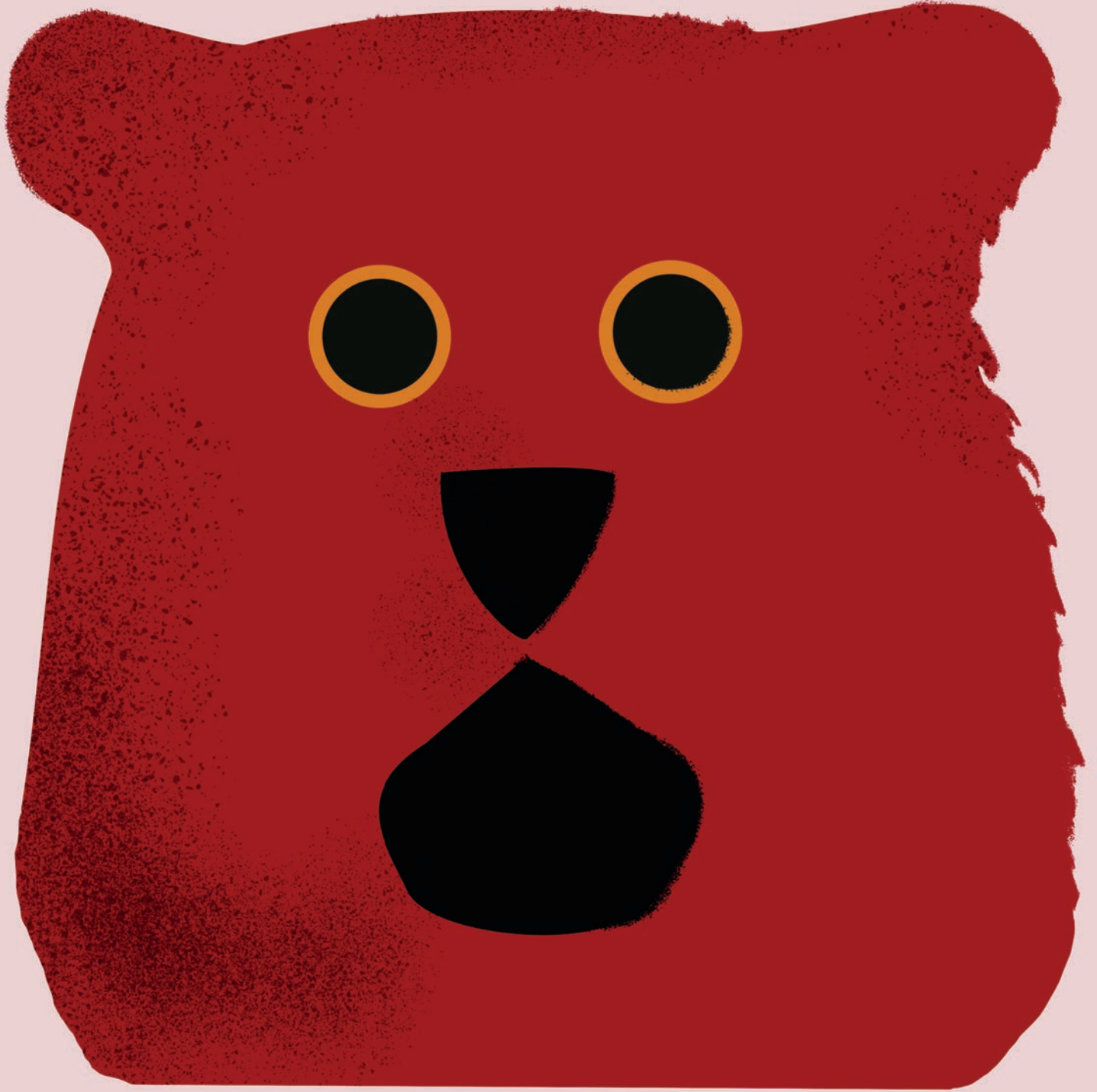
Gör så här:

Klipp ut djurmasken inklusive de svarta ögonformerna. Klipp även ut de rektangulära remsorna som finns på varje masksida. Limma fast eller tejpa de två remsorna på var sin sida av djuransiktet. Limma eller tejpa remsorna på varandra så att de passar ditt huvuds storlek.

Teatersport

Vem skulle tro att teater kan vara sport?! Det kan vara väldigt spännande att genomföra improvisationslekar tillsammans och ni kan även tävla om poäng om ni vill! Ni kommer träna på att lyssna, att reagera fort, att sätta er in i andras känslor och situationer, att jobba som ett lag och mycket mer. I första hand är de väldigt roliga lekar, men man får även bra träning i hur man handskas med olika dilemman, även moraliska dilemman.

Börja med att dela upp klassen i olika lag med 3-4 elever. Varje lag samlar poäng genom att utföra olika korta improvisationsövningar. Laget med mest poäng vid slutet av passet vinner.

Känslor i repris

1. Publiken väljer en plats och tema för en scen baserad på en vardagssituation. Exempel på detta kan vara: borsta tänderna, köra barnen till skolan, spökhistoria vid en lägereld.
2. Scenen spelas upp och speltiden är 30-60 sekunder.
3. Spela sedan upp scenen igen två eller tre gånger med olika känslor varje gång. Valet av känslor överläts till publiken, men man bör välja motsatta känslor till dem som redan har spelats upp. Exempel på känslor: kär, arg, trött, galen, fånig...

Civilkurage på en minut

1. Publiken väljer en plats och en typ av karaktär där scenen ska utspela sig på. Exempel på detta kan vara: På badhuset/zombier, I rymden/scouter, Grönalund/pratande sköldpaddor.
2. Laget har en minut att prata om hur de vill utforma scenen, hur en insats av civilkurage ska ske och vilka karaktärer alla i laget är.
3. Scenen genomförs och det spelar ingen roll hur snabbt eller långsamt civilkurageinsatsen sker, så länge civilkurage visas av en eller flera deltagare inom en minut.

Bara frågor

Detta är det enda spelet där två lag ställs emot varandra.

1. Publiken bestämmer platsen scenen ska utspela sig på. Till exempel: på flygplatsen, förskolan eller fabriksgolvet.
2. Varje lag ställer sig på led en åt gången representerar sin grupp mot det andra laget. I det här spelet får man bara prata i frågor. Om man tvekar eller inte svarar med en fråga åker man ut och ställer sig längst bak i ledet. Spelet varar i en eller två minuter.

Slow motion kommentarer

1. Publiken väljer en aktivitet där man måste jobba ihop som ett lag. Till exempel: sätta upp ett tält, maratontävling, klä julgranen.
2. Varje lag har en minut att prata ihop sig efter de har fått sin aktivitet och en minut på scen att spela upp framför publiken.
3. Halva laget improviserar aktiviteten i tyst slow motion. Den andra halvan av laget agerar "sportkommentatorer" om lagkamraternas scen.

Vilket djur är du?

1. Publiken väljer en situation med ett problem som måste lösas. Exempel på detta kan vara: utelåsta från forskningsstation på Antarktis, skeppet sjunker, ingen vill dansa med mig på diskot.
2. Deltagarna från varje lag väljer ett av djuren ur Vad noshörningen såg på andra sidan stängslet att gestalta på scenen. Vilka egenskaper har djuret du valt? Är det feigt, fientligt, finurligt, fridfullt, fräckt eller farligt? Hur rör det sig? Hur pratar det? Har det en särskild dialekt?
3. 3-4 djurgestalter möts i en scen där de måste lösa problemet med hjälp av de egenskaper deras djur har. Scenerna kan vara i 1-2 minuter. Ni kan även använda maskerna till denna övning om ni vill.

Tips inom litteratur, film och annat

Inspirerande böcker

Anne Franks dagbok - Anne Frank
Godnatt Mister Tom - Michelle Magorian
Den Utvalde - Lois Lowry
Historien om Bodri - Heidi Fried/Stina Wirsén
Pojken i randiga pyjamas - John Boyne
Allt som inte syns - Katarina von Bredow
Mitt käraste gyllene barn - Christina Wahldén
Våga du? En bok om civilkurage - Ella Fronczak
Boktjuven - Markus Zusak

Webplatser

levandehistoria.se

vardagenscivilkurage.se

bbc.com/bbcthree/article/7bc68edd-5fb6-4bab-8be3-77089227b8af (Artikel om Czesława Kwoka).

<https://raoulwallenberg.se/skolmaterial/>

Filmer

Livet är underbart (11+)
Jojo Rabbit (13+)
Vi ses igen, barn (11+)
UR:s serie - bildningsbyran civilkurage - våga ingripa

MEDVERKANDE

Skådespelare: Åsa Gustafsson, David Levi och Nils Granberg

PRODUKTION:

Regi och bearbetning: Isak Hjelmskog
Producent: My Soós Stave
Scenografi & kostym: Catherine Giacomini
Ljus & teknik: Johan Dahlström
Musik: Johan Stohne
Manus: Jens Raschke
Översättning: Maria Tellander
Förlag: Colombine Teaterförlag & Drei Masken Verlag GmbH München
Tack till: Arne Olsén
Bild: Mattias Broberg
Lärohandledning gjort av Edith Barlow

KONTAKT

Teater Martin Mutter
Beväringsgatan 6
703 65 Örebro

Telefon: 019-10 10 24
Epost: teater@martinmutter.com

